

## بررسی کاربرد مفهوم وصف در قانون مدنی

اعظم امینی<sup>۱\*</sup>، زینب ناصری<sup>۲</sup>

۱. استادیار رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه پیام نور. amini.a@pnurazavi.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی. zeinabnaseri7246@gmail.com

### چکیده

یکی از مباحث علم اصول فقه، مبحث مفاهیم است. مفاهیم اصولی، معنایی است که غیر مستقیم از منطوق کلام فهمیده می‌شود. هدف از تدوین این تحقیق، مقایسه و تطبیق حجیت مفهوم وصف در اصول فقه و قانون مدنی است. که با روش بنیادی و استفاده از روش کتابخانه‌ای بررسی شده است. در حقیقت، در قانون مدنی ایران، جملات وصفی فراوانی وجود دارد که نشان از این دارد که وصف و قید بکار گرفته شده در قانون از اهمیت و جایگاه بالایی نزد شارع برخوردار بوده است و اگر غیر از این بود، لزومی برای مطرح کردن این قیود نبود.

لیکن این بدان معنا نیست که هر قید و وصفی که در مواد قانونی دیده شد، نشان از داشتن مفهوم مخالف برای آن عبارت است؛ بلکه باید با بررسی و فحص پیرامون این موضوع، جملات وصفی دارای مفهوم مخالف را از جملات وصفی که فاقد مفهوم مخالف است متمایز ساخت.

### واژگان کلیدی

مفهوم مخالف، وصف، قانون مدنی، ترکیب وصفی، اصول فقه، مفاهیم.

### مقدمه

مفهوم وصف، یکی از اقسام مفاهیم بیان شده در اصول فقه است. آنچه بعنوان وصف در علم اصول مطرح است، معنایی اعم از وصف نحوی است و به معنای هر قیدی است که دامنه‌ی موضوع را محدود کند. مفهوم وصف یکی از مفاهیم مخالف است که حجیت آن مورد اختلاف نظر علمای اصول واقع شده است. بطور کلی مفهوم بر سه معنا اطلاق گردیده است:

۱- معنایی که لفظ، اعم از مفرد و جمله بر آن دلالت کند؛ خواه دلالت لفظ بر حسب وضع و بعنوان حقیقت باشد و

خواه بر حسب مجاز و به عنوان دلالت التزامی مفهوم را برساند.

۲- مفهوم در مقابل مصداق و آن هر معنایی است که به ذهن می‌آید و دارای مصادیق است؛ مانند مفهوم جنس و

نوع. مثلاً معنایی که از انسان به ذهن می‌آید مفهومی است که افراد موجود در خارج، مصادیق آن می‌باشند.

۳- مفهوم، مقابل منطوق است. این معنا اخص از دو قسم قبل است و آنچه در اینجا مورد بحث است همین است.

این یک اصطلاح اصولی است که درخصوص مدلولات التزامی جملات ترکیبی بکار می‌رود و لذا به مدلول کلمه‌ی

مفرد، مفهوم اطلاق نمی‌شود، گرچه از مدلولات التزامی باشد.

درمورد حجیت داشتن مفهوم جمله، میان اصولیون نزاع وجود دارد. شکی نیست که اگر کلام دارای مفهوم باشد، ظاهر در

آن مفهوم است و لذا حجتی از متکلم بر سامع و از سامع بر متکلم است. نزاع مذکور برمی‌گردد به نزاع در وجود دلالت بر

۱. استادیار رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه پیام نور. amini.a@pnurazavi.ac.ir